

Az Ómagyar Mária-siralom a Széchényi Könyvtárban

Mint arról néhány hete már értesülhetett az olvasó, az *Ómagyar Mária-siralom* „felfedezése” után éppen hatvan évvel sikerült végére olyan egyezményre jutni a belgiumi Leuven katolikus egyetemi könyvtárának vezetőivel, amely lehetővé tette, hogy magyar tulajdonba kerüljön a legrégebb — az 1300-as évek legelején keletkezett — magyar vers, pontosabban műfordítás, még pontosabban a középkori latin himnuszirodalom *Planctus Sanctae Mariae* című, a párizsi *Geoffroi de Breteuil*-től származó Mária-siralom szabad átköltése.

A leuveni kódex

Akik az iskolában tanulhattunk a Halotti beszédet követő második legrégebb nyelvemlékünkéről, azt jegyezhetjük meg, hogy a leuveni kódex tartalmazza a felbecsülhetetlen értékű 132 magyar szót, s a 37 rövid sor a legelső ismert alliterációt is: „*Világ világa, / virágnak virága; / keserűen kínzatol, / vas szegekkel veretel.*”

De miért leuveni — tehát belga — a Franciaországban, vagy Olaszországban keletkezett latin nyelvű kódex? Nos, ha van valami, ami századunk világégéséből nekünk, magyaroknak kedvezett, alighanem egyesegyedül az Ómagyar Mária-siralom előkerülése hat évszázados „bujkálás” után. A kódexet 1910-ben Toscanában vette meg egy müncheni antikvárius, akitől aztán 1922-ben megvásárolta az a német jóvátételi bizottság, amely azt a feladatot kapta, hogy az 1914-ben lerombolt leuveni könyvtár részére pótolja az elpusztult kódex-, kézirat- és könyvállományt. Az összegyűlt anyag átvizsgálása közben *Georg Leidinger*, a bajor állami levéltár igazgatója figyelte fel a latin kódex 134. lapján a többtől elütő kézírással és ismeretlen nyelven írt sorokra. Hogy a szöveg magyar, azt először *Franz Babinger* egyetemi tanár állapította meg, majd megerősítette ezt *Gragger Róbert*, a Collegium Hungaricum akkori igazgatója. A nyelvemlék korát *Jakubovich Emil*, a Széchényi Könyvtár kutatója állapította meg 1922-ben Berlinben. Ő lejegyezte, s fényképfelvétel is készült a szövegről, mielőtt Leuvenbe került volna a kódex.

Tizennyolc év múlva, 1940-ben azonban a németek másodszer is elpusztították a leuveni egyetemi könyvtár épületét! Páratlan szerencse folytán épen maradt viszont egy *páncélszekrény*, amely a könyvtár néhány kimagasló értékű ritkaságával együtt az Ómagyar Mária-siralom is megőrizte. Nemcsak a háborús pusztulástól, hanem — mint *Bárczi Géza* nyelvészprofesszor 1947-ben beszámolt róla — attól is, hogy a romok közt keresgélő németek ismét Németországba vi-

gyék, ahol 45 tavaszáig igazán lett volna esélye annak, hogy nyomtalanul elpusztítsa a háborús tűzvész.

Bárczi 47-es belgiumi útja óta élt a szándék a kódex csere útján történő megszerzésére, nyelvészek, kultúrpolitikusok igyekeztek meggyekezni a leuveni egyetem vezetőivel, 1980 tavaszáig sikertelenül. Nem sokkal korábban a katolikus egyetem és könyvtára francia, illetve flamand részre vált szét, a kódex a flamand intézet birtokába jutott, amelynek vezetői hajlandónak mutatkoztak a csere lebonyolítására.

Ők, *dr. Jan Roegiers* könyvtár-igazgató, *dr. Pieter de Somer* rektor és *T. Peeters* professor, az egyetem könyvtári tanácsának elnöke hozták el szombaton a rózsaszín bőrkötésű, kisalakú kódexet Magyarországra, amelyet immár mint az Országos Széchényi Könyvtár tulajdonát mutatnak be hétfőn délelőtt a sajtó képviselőinek — az egyezmény hivatalos aláírása után, ahol megjelent többek között *Jacques G. Gerard*, a Belga Királyság nagykövete, *Korcsog András* művelődési államtitkár és *Darvasi István*, az országgyűlés külügyi bizottságának titkára, a magyar —belga tagozat elnöke is.

A Széchényi Könyvtár főigazgató-helyettese, *dr. Havasi Zoltán* vezette tájékoztatón végre kinyílt a kis barna ládika, s megláthattuk a képzeltnél is kisebb — 147×101 milliméteres nagyságú, 302 lapos, 13. századi kódexet, amelyet most már teljes terjedelmében, tüzetes vizsgálat alá vehetnek a szakemberek.

A viszonzás

A belga delegáció tagjai elmondták, hogy viszonzásképpen 30, olyan könyvtári ritkaságot visznek haza, amelyek a kétszer is elpusztult flamand gyűjteményt gazdagítják, számunkra pedig kevésbé nélkülözhetetlenek, mint az első magyar versfordítás.

Soltész Zoltánné, a Széchényi Könyvtár régi nyomtatványok tárának vezetője, aki 1980-ban úrrakezdte a tárgyalásokat a kódex megszerzése ügyében, magyarázattal szolgált arról is, miért nem sikerült eddig megegyezni: korábban egy hasonló értékű cseretárgyra gondoltak mindkét részről — márpedig egyetlen, akár csak megközelítően ilyen pótolhatatlan ritkaságot nem volt módunkban felajánlani. A most átadott gyűjtemény a flamand tudománytörténet, könyv- és művelődéstörténet értékes dokumentumaléből áll — a leuveni könyvtár igazgatója válogatta össze még ez év januárjában —, egyikben-másikban még az egykori tulajdonosok bejegyzései is láthatók. Magyar vonatkozású, magyar gyűjteményből származó nyomtatvány nincs a kollekcióban.

Medve Imola